

Користін Олександр Євгенійович –

доктор юридичних наук, професор, вчений секретар вченої ради Національної академії внутрішніх справ;

Чернявський Сергій Сергійович – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, начальник наукової лабораторії проблем запобігання та розкриття тяжких злочинів Національної академії внутрішніх справ

ОРГАНІЗОВАНА ЕКОНОМІЧНА ЗЛОЧИННІСТЬ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН І СТРАТЕГІЯ ПРОТИДІЇ

Здійснено аналіз рівня організованої економічної злочинності в Україні, розглянуто засади сучасної стратегії протидії цьому явищу.

Ключові слова: організована злочинність; економічна злочинність; корупція; тіньова економіка.

Осуществлен анализ уровня организованной экономической преступности в Украине, рассмотрены основы современной стратегии борьбы с этим явлением.

Ключевые слова: организованная преступность; экономическая преступность; коррупция; теневая экономика.

The state of the organized economic crime is analyzed in Ukraine, the bases of modern strategy of fight against this phenomenon are considered.

Keywords: the organized crime; economic criminality; corruption; shadow economy.

Організована злочинність інтегрується до високоприбуткових галузей економіки та є одним із чинників, що становлять реальну загрозу національній безпеці України. Офіційна статистика не дає об'єктивного уявлення про масштаби організованої економічної злочинності та загальний рівень корумпованості сфери господарських відносин. За даними МВС України, протягом 2005–2010 рр. у середньому за рік викривали близько 40 тис. економічних злочинів, питома вага злочинів, учинених у складі організованих злочинних груп і злочинних організацій, значно зменшилася (із 551 – до 379). Більшість виявлених організованих злочинних груп (71,0 %) діяли до року, що не переконує в особливо небезпеченому характері їх діяльності (міжнародні зв'язки викрито лише у 8,0 % випадків, корупційні – у 7,1 %). Більш прихованими є випадки фінансового шахрайства, а також розкрадання бюджетних коштів, учинені за участю державних службовців (їх частка у структурі економічної злочинності зменшилася з 40,7 % у 2005 р. до 9,8 % у 2009 р.).

Загострення криміногенної ситуації спричиняють негативні процеси, що відбуваються у суспільстві. Не вдалося завершити економічну реформу, створити ефективну ринкову систему господарювання європейського типу. Зберігається технічна відсталість значної кількості промислових підприємств країни, незначним є рівень прямих іноземних інвестицій у їх розвиток. При цьому важливою особливістю іноземного інвестування залишається той факт, що серед країн, з яких надходять інвестиції, провідне місце займає острівна країна – Республіка Кіпр (близько 22,0 % від загального обсягу іноземного інвестування). Мають місце серйозні диспропорції в структурі економіки, які виникли ще за радянських часів, не здійснено перехід до ринкових відносин у важливих сферах господарювання.

Уперше спробу сформулювати поняття організованої економічної злочинності здійснили американські вчені. 1971 р. відомий публіцист У. Ліппман зазначав, що, на відміну від звичайної злочинності, яка має переважно грабіжницький характер, організована економічна злочинність пов'язана з наданням певних послуг або товарів.

У 1980-х роках у західній науці дедалі частіше з'являлися дослідження, які можна схарактеризувати як економічні концепції природи організованої злочинності. Для того, щоб привернути увагу до ринку й підприємницької природи організованої злочинності, деякі науковці почали використовувати термін “нелегальне підприємництво” замість терміна “організована злочинність” (Д. Сміт, А. Коуен, Д. Албанезе та ін.) [1, с. 26–29].

На думку В. В. Лунєєва, за характером, формами та причинами злочинної діяльності організовану злочинність

слід розподіляти на кримінальну (або “гангстерську”), що спеціалізується на злочинах корисливо-насильницького спрямування, й “білокомірцеву”, що займається вчиненням економічних злочинів. Вплив другої на економічне життя з переходом до ринкових відносин особливо посилюється [2, с. 105].

Зважаючи на те, що сучасна організована злочинність – явище економічне, у міжнародно-правових документах Європейського Союзу, законодавстві таких країн, як Німеччина, Нідерланди, Велика Британія, Польща, Чехія, – акцентовано увагу саме на цьому її аспекті [3, с. 127–159]. У доповіді Генерального секретаря ООН “Вплив організованої злочинності на суспільство в цілому” на другій сесії Комісії з попередження злочинів і кримінального правосуддя Економічної і соціальної ради ООН ідеться про те, що організована злочинність передбачає такі види діяльності, як відмивання коштів, фінансові шахрайства, вона потрапляє до різноманітних прибуткових галузей і поширює свій вплив за межі національних юрисдикцій [4, с. 170].

Отже, організована економічна злочинність – це якісно нова характеристика організованої та економічної злочинності, оскільки вона вбудована в соціальну систему й істотно впливає на інші елементи цієї системи, насамперед – на економіку й політику. Головна мета організованої економічної злочинності – отримання прибутків і надприбутків шляхом здійснення забороненої законодавством діяльності. Організована економічна злочинність – це конгломерат організованих злочинних утворень (угруповань), різних за своєю структурою, кількісним складом, спеціалізацією та масштабами впливу.

Цільові наукові розробки проблем боротьби з організованою економічною злочинністю в Україні розпочали порівняно нещодавно, хоча факт існування організованої злочинності було визнано офіційно ще на Другому з’їзді народних депутатів СРСР 1989 р. Уже відтоді було визначено два напрями розвитку організованої злочинності. Перший охоплює заборонені види діяльності (“загальнокримінальні” злочини), другий – участь організованих злочинних угруповань у легальній економіці [5, с. 51–52].

Проблему протидії організованій економічній злочинності в аспектах кримінального права та процесу, криміналістики й теорії оперативно-розшукової діяльності розглядали у своїх працях Л. І. Аркуша, В. М. Варцаба, О. Ф. Долженков, В. П. Корж, М. В. Корнієнко, О. Г. Костроміна, Я. М. Мазунін, О. П. Снігерьев, В. Ф. Ушаповський, А. В. Хірсін, Б. В. Щур, О. В. Яцюк та ін.

Зміни у функціонуванні громадянського суспільства зумовлюють зміни й в організованій злочинності. На наш погляд, сьогодні вплив організованої злочинності на економічні процеси характеризують такі тенденції:

виокремлення організованої економічної злочинності від неорганізованих (стихійних) процесів у тіньовій економіці та злочинності “загальнокримінального” (корисливо-насильницького) спрямування;

обслуговування тіньових економічних процесів;

виникнення злочинних організацій якісно нового типу – корпоративних бізнес-структур, що мають легальний статус, поєднують легальні й нелегальні форми діяльності, використовують корупційні зв’язки в органах влади, правоохоронних органах і органах контролю;

серед лідерів організованих злочинних угруповань виокремлюється невеликий контингент осіб, навколо яких концентрується головна частина доходів, одержаних злочинним шляхом;

посилення інтернаціоналізації злочинної діяльності, зміцнення зв’язків вітчизняних організованих злочинних угруповань з аналогічними структурами в країнах близького й далекого зарубіжжя;

швидка модернізація способів (технологій) учинення злочинів з використанням у злочинних цілях організаційно-правових форм й інститутів ринкової економіки (підприємництва, банківської діяльності, приватизаційних процесів, ринку цінних паперів тощо);

створення складної ієрархічної управлінської мережі управління злочинною діяльністю, що дозволяє лідерам організованих злочинних угруповань не брати безпосередньої участі у протиправних операціях та, відповідно, уникати підстав для притягнення до кримінальної відповідальності (тобто верхівка кримінальної “піраміди”, її інтелектуально-організаційний потенціал завжди зберігаються, забезпечуючи постійне відтворення злочинного співтовариства);

легалізація (відмивання) злочинних доходів з їх використанням у політичній боротьбі за владу, розширенні сфер економічного впливу, подальшому відтворенні злочинних технологій.

Концентрація кримінального капіталу призвела до заміни його власників “підпільно-цехового” та “бандитського” формату лідерами корпоративних бізнес-структур. Кримінально-олігархічна модель управління тіньовим сегментом ринку забезпечує формування економічного підґрунтя організованої злочинності та відтворення його як “кримінального бізнесу”. Надалі триває корпоратизація та легітимізація організованої економічної

злочинності, а також проникнення її представників до інститутів державної влади. Взаємозв'язок криміналізованих бізнес-груп, корупційного чиновництва й ділків тіньового капіталу є прогресуючою “раковою пухлиною” офіційної економіки.

За статистичними даними, у світі налічується 50–60 тис. транснаціональних корпорацій, а з них найпотужніших – 100–150. На них до початку 1990-х рр. припадала половина обсягу торгівлі розвинутих країн і 80–90 % експорту паливно-сировинних і сільськогосподарських товарів країн, що розвиваються. Дж. Сорос в одній зі своїх книг зазначає: “якщо раніше головними завойовниками були держави, то тепер ними стали підприємства, конгломерати, приватні промислові та фінансові групи, що претендують на роль вершителей доль світу. До цього їх вплив ніколи не був таким всеохопним і потужним” [6, с. 114].

У юридичній літературі досліджували загальні питання криміналізації корпоративних відносин (А. І. Гуров, А. І. Долгова, Б. В. Волженкін, А. Ф. Волобуєв, В. Є. Емінов, О. Г. Кальман, Є. Л. Логінов, Г. А. Магусовський, С. С. Овчинський, М. П. Яблоков, П. С. Яні та ін.) або стосуються окремих прикладних аспектів, пов'язаних із протидією злочинам у сфері реалізації корпоративних прав, передусім, у сфері діяльності акціонерних товариств і на фондовому ринку (С. Н. Баліна, М. О. Бурмака, О. Ю. Ромашко, В. П. Сабадаш, О. Б. Сахарова). Водночас розроблення ефективних засобів протидії організованим економічній злочинності, адекватних нинішній ситуації в економіці, потребує наукового переосмислення кримінальних процесів, насамперед пов'язаних з інтеграцією організованих злочинних груп до структур державного управління, подальшою криміналізацією фінансово-промислових груп, що за допомогою корумпованого чиновництва впливають на малий і середній бізнес.

У діяльності корпоративних структур, як зазначає І. В. Лукач, є низка переваг порівняно з окремими компаніями, що діють на ринку. Ці переваги реалізуються, зокрема, у полегшенні процесу виробництва від видобутку сировини до випуску кінцевого продукту; контролі за рухом товару; об'єднанні фінансової звітності для формування єдиної стратегії мінімізації податків; реалізації монополії щодо напрямів діяльності та перспектив її розширення [7, с. 22].

Одержання економічних переваг є одним з найбільш значущих чинників впливу організованих злочинних груп на економіку. Ці переваги посідають особливе місце в загальній кількості конкурентних чинників, оскільки їх вплив на окремих суб'єктів господарювання змушує останніх змінювати характер виробничої й фінансової діяльності своїх підприємств відповідно до пріоритетів розвитку, що визначають завдання реалізації кримінальних і корупційних інтересів. Стає очевидним “ефект доміно”, тобто опосередкований вплив криміналізованих бізнес-груп через підконтрольні підприємства на інших (законослухняних) учасників ринку.

Боротьба за законні та незаконні розподільні повноваження становить основу процесів “поділу влади” представниками тих чи інших фінансово-промислових груп. Окремі корпорації, що відчувають державне сприяння (“rent-seekeng”), одержують більші прибутки у відносно правомірний спосіб (зовні), а решта змушені більш відкрито порушувати закон. За цих обставин залишається латентною діяльність тих організованих злочинних угруповань, які широко використовують корумповані зв'язки. Водночас корумповані представники органів влади й управління з метою створення сприятливої атмосфери для діяльності підконтрольних комерційних структур не лише сприяють їх злочинній діяльності, а й свідомо блокують дії нормативно-правових актів щодо боротьби з організованою злочинністю та корупцією, уносять дезорганізацію в роботу правоохоронних органів, підприємств та організацій, поглиблюючи правовий нігілізм у суспільстві [8, с. 62].

Основою всіх найприбутковіших технологій збагачення в Україні був і залишається прямий або опосередкований перерозподіл державних коштів, засобів та майна, що відбувається законним шляхом (наприклад, через участь в обслуговуванні державних цільових програм, у процесах приватизації державних підприємств, шляхом одержання субсидій з державного бюджету тощо) або в незаконний спосіб. Незаконною ця діяльність стає у зв'язку з виведенням з обігу або прямого розкрадання матеріальних засобів і фінансових ресурсів (нецільове використання державних бюджетних коштів, завищення цін на товари або послуги, які продають або надають державі, приховування частини сировини, штучне заниження балансової вартості об'єктів з їх подальшою приватизацією, безпідставне відшкодування ПДВ тощо). У кожному разі це пов'язано з корупцією, а також різними схемами ухилення від оподаткування з подальшим приховуванням здобутих коштів на закордонних рахунках, зокрема з використанням офшорних юрисдикцій.

У діяльності організованих злочинних угруповань корпоративного типу визначають такі особливості: прихований характер фінансово-господарських зв'язків між суб'єктами господарювання, що включені до складу

об'єднання; зовнішні ознаки законності окремих операцій; швидка адаптація до нових методів роботи правоохоронних органів; використання корупційних зв'язків, а також залучення до співпраці фахівців правоохоронної сфери як консультантів чи штатних працівників. Для організованої злочинності цей приплив професійних кадрів з досвідом роботи у сфері оперативно-розшукової та слідчої роботи визначив стрімкий перехід на якісно вищий щабель розвитку. Злочинні групи стали спроможні в окремих випадках “переграти” правоохоронні органи, проводити власні розвідувальні й контррозвідувальні операції, застосовувати спеціальні технічні засоби, оперувати інформацією зі спеціальних обліків. Оплачувані послуги правоохоронців, як правило, полягають у передачі конфіденційної інформації та консультативній допомозі під час вирішення кадрових питань, визначення перспектив діяльності, забезпечення захисту.

Останніми роками спостерігається зростання рівня насильницької та корисливо-насильницької злочинності, зокрема умисних убивств з використанням вогнепальної зброї та вибухівки. Серйозну небезпеку для стану правопорядку в країні становлять підконтрольні організованим злочинним угрупованням захоплення підприємств, розбійні напади на фінансові установи, виробництво та збут наркотиків. Реалізація багатьох злочинних схем стає можливою внаслідок “кришування” злочинців працівниками правоохоронних органів і суду.

Структурно організовані злочинні угруповання корпоративного типу об'єднують різні компанії, що здійснюють єдину політику та перебувають під загальним керівництвом. Планування та управління здійснює рада директорів, склад якої формується на основі особистих довірчих стосунків. Корпоративний принцип дає змогу сформувати структуру управління в такий спосіб, за якою справжніх власників або ж характер здійснюваних операцій виявити майже неможливо. Лише в поодиноких випадках справжніми власниками контрольних пакетів акцій (паїв) є головні офіційні акціонери холдингових компаній. Як правило, право власності реалізується через ланцюг підставних юридичних (іноді фізичних) осіб, зокрема зарубіжних (офшорні компанії, дочірні підприємства, філії тощо). Адже в корпоративних бізнес-структурах зовнішній економічний контроль утрачає персоніфікований характер, типовою є анонімність реальних власників й управлінців.

За допомогою корумпованих зв'язків в органах центральної та регіональної влади кримінальні холдинги створюють особливий статус, одержують державні й регіональні замовлення, субсидії, повне або часткове звільнення від оподаткування, незаконні пільги на одержання чи оренду нерухомості та земельних ділянок, на протипагу підприємствам, що не входять до кримінальних холдингових корпорацій.

Типовою стає схема зловживань у разі фінансування бюджетних установ адміністрацією регіону для виконання робіт (надання послуг). Фінансування здійснюють через головного (генерального) підрядника, що змушує інші підприємства під час укладання договорів субпідряду сплачувати за “побічними” договорами суми зарахованих податків. Роль державної адміністрації полягає у встановленні для головного замовника низки переваг, передусім, монопольного права на проведення робіт (надання послуг) щодо виконання державного замовлення, причому поза цією схемою проведення операцій заборонено.

Отже, організоване злочинне угруповання корпоративного типу (кримінальна корпорація) – це упорядковане, що діє на постійній основі кримінальне утворення, яке охоплює, як правило, обмежений фінансово-господарський цикл у певних галузевих сегментах економіки (фінансовий сектор, будівництво, енергетика тощо), які контролює олігархічна група завдяки налагодженій системі тіньової концентрації капіталів та ієрархії відносин між формальними й неформальними керівниками.

Можна виокремити три головні типи структурної побудови кримінальних корпорацій: фінансову, виробничу й комерційну.

У корпорації *фінансового* типу є фінансова установа (наприклад, комерційний банк), що контролює фінансові потоки, управляє ними та перетворює на надприбутки. Комерційні банки посідають ключове місце всередині криміналізованої фінансово-промислової групи будь-якого типу. Роль банків визначається, передусім, їх можливостями як фінансового посередника, що акумулює кошти клієнтів, їх розміщення на платній основі, здійснює розрахунки між юридичними та фізичними особами. Найважливіша функція банку в структурі організованої злочинної групи – мобільний обіг коштів, зокрема для забезпечення їх відмивання. Характер злочинної діяльності, властивої цьому типу структури, полягає у протиправному використанні та привласненні коштів бюджету різних рівнів, ухиленні від оподаткування, шахрайстві з фінансовими ресурсами, а також відмиванні коштів, здобутих злочинним шляхом, у тому числі спільно зі структурами нефінансового типу. Більшість операцій документально маскують, їх здійснюють під прикриттям інструментів системи електронних банківських платежів і безготівкових розрахунків.

Другий тип кримінальної корпорації – *виробничий*. У цьому разі в основі кримінального механізму – промислове підприємство, що випускає продукцію, яка користується значним попитом (металургія, вугільна промисловість, лікєро-горілчані вироби, фармакологія тощо). У виробничому типі організаційної структури кримінального холдингу промислове підприємство маніпулює товарними потоками продукції. Фінансові операції обслуговують випуск товарно-матеріальних цінностей. Керівництво групи, використовуючи різні ланки: комерційні банки, торговельні фірми, дочірні та суміжні підприємства (нерідко з ознаками фіктивності), – розкрадають частину продукції, а також коштів, одержаних за її реалізацію. Унаслідок проведення операцій з фіктивного або сумнівного експорту частину здобутих коштів незаконно вивозять за кордон з подальшим незаконним відшкодуванням ПДВ з державного бюджету.

Третій тип структурної організації кримінальної корпорації – *комерційний (торговий)*. Ця структура має комерційну (торговельну) компанію, що контролює експортні й імпорتنі товарні потоки. Злочинний характер операцій полягає в контрабанді та нееквівалентному ввезенні-вивезенні товарів, прихованні частини прибутків, ухиленні від оподаткування, незаконному відкритті та використанні валютних рахунків за кордоном тощо. Практика свідчить, що найбільший розмах кримінальної складової в діяльності холдингів комерційного типу пов'язаний із залученням цієї корпорації до виконання певних програм, фінансованих з державного бюджету (забезпечення певних районів або організацій продуктами харчування, медикаментами, обладнанням; посередництво у продажу сировини, палива, зброї тощо).

Використання підконтрольних корпорації підприємств, що різняться за організаційно-правовими формами, відкриває для злочинців низку додаткових переваг, а саме:

офіційний статус суб'єкта господарської діяльності дає змогу легалізуватися в ринковому середовищі, а також уможлиблює доступ до розрахункових операцій через використання системи банківських рахунків;

завдяки відокремленню фінансових операцій від виробничої діяльності безпосередні виконавці, як правило, не обізнані з початковими та кінцевими етапами руху фінансових ресурсів, у зв'язку з чим потрапляння окремого підприємства в “скрутне становище” (зокрема, йдеться про “податкові ями”) не призводить до послаблення фінансового центру, який не відчуває жодних перешкод у бізнесі;

через складність виробничих і комерційних циклів, залучення до цього ланцюга багатьох суб'єктів господарювання, міжрегіональний і транснаціональний характер операцій, використання корупційних зв'язків і сучасних інформаційно-технічних можливостей виявити кримінальну складову в діяльності підприємств, що включені до кримінального холдингу, традиційними методами та засобами вкрай важко.

Серед причин низької ефективності протидії цим негативним явищам головними є відсутність системної та скоординованої роботи щодо ліквідації економічного підґрунтя організованої злочинності та корупції, а також недостатня увага профілактичній роботі, насамперед, засобами оперативно-розшукової діяльності. Через відсутність процесуальних механізмів реалізації багатьох законодавчих положень, зокрема п. 3 ст. 12 та ст. 14 Закону України “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю”, діяльність оперативних підрозділів не має наступального характеру. У Концепції Державної програми профілактики правопорушень на період до 2015 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2010 р. № 1911-р, не передбачено дієвих заходів протидії організованій злочинності. Потреби практики в ефективній боротьбі з цим явищем не забезпечені в умовах безсистемності наукових доктрин, розбіжностей у поглядах учених і практиків стосовно низки засадничих положень. З огляду на зазначене, постала необхідність формування сучасної стратегії протидії організованій економічній злочинності.

З урахуванням глибини ешелонування чинників відтворення організованої економічної злочинності, потребують оновлення засади державної політики в регуляторній сфері з метою подолання протиріч між новими економічними реаліями, що формуються на ринковому підґрунті, і залишками командно-адміністративної моделі управління економікою. Необхідно завершити розпочаті ще в минулому столітті реформи, спрямовані на розвиток внутрішнього ринку, становлення середнього класу, піднесення загального життєвого рівня населення.

Не менш важливим є вдосконалення взаємодії державних органів, що здійснюють регуляторні функції в різних галузях економіки, з правоохоронними органами й органами місцевої влади. Пріоритетним напрямом цієї взаємодії убачається проведення спільних скоординованих заходів щодо протидії корупції, перекриття каналів легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, унеможливлення відтоку валютних коштів за кордон, зокрема в офшорні зони, забезпечення реального відшкодування збитків, завданих громадянам, суб'єктам господарювання та державі протиправними діями.

Особливу увагу слід приділити перекриттю каналів нецільового використання та розкрадань бюджетних коштів, зокрема у системі державних закупівель товарів, робіт і послуг, у межах реалізації державних (галузевих) цільових програм та державних інвестиційних проектів, у разі відшкодування податку на додану вартість, а також запобігання ухиленню від сплати податків і платежів під час здійснення експортно-імпортних операцій.

Для більш дієвого інформаційного обміну між суб'єктами взаємодії слід прискорити створення Єдиної комп'ютерної інформаційної системи правоохоронних органів з питань боротьби зі злочинністю (Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2009 р. № 321 “Про затвердження Державної програми інформаційно-телекомунікаційного забезпечення правоохоронних органів, діяльність яких пов'язана з боротьбою із злочинністю”).

Потребує законодавчого врегулювання діяльність органів досудового слідства та прокуратури стосовно притягнення до кримінальної відповідальності членів організованих злочинних угруповань. Склади найнебезпечніших злочинів у сфері господарської діяльності (ст. 201, 203, 205, 212, 213, 218–222 Кримінального кодексу України) мають бути доповнені кваліфікуючою ознакою вчинення злочину організованою групою. Необхідно встановити кримінальну відповідальність державних службовців за надання ними неправдивих відомостей під час декларування витрат (щодо придбання нерухомості, транспортних засобів, коштовностей, антикваріату та предметів мистецтва, цінних паперів, депозитів у банках тощо). Водночас слід запровадити механізм звільнення від кримінальної відповідальності учасників організованих злочинних груп та злочинних угруповань, якщо вони активно сприяють розкриттю вчинених злочинів та відшкодуванню завданої шкоди.

На часі розроблення порядку ідентифікації псевдоіноземних компаній і введення заборони на володіння ними акціями вітчизняних підприємств з одночасним відпрацюванням корпоративних і корупційних зв'язків осіб, щодо яких є відомості про причетність до діяльності організованих злочинних угруповань, з їх партнерами – суб'єктами приватного бізнесу, зареєстрованими в офшорних зонах. Слід ужити заходів для запобігання фіктивним банкрутствам, зокрема шляхом уведення представників держави й акціонерів до складу ради кредиторів та участі відповідних представників на всіх етапах процедури банкрутства. Контроль за ходом приватизаційних процесів передбачає зосередження у Фонді державного майна України всіх повноважень у сфері приватизації, а також державних корпоративних прав з метою запобігання тіньовій приватизації.

Для належного наукового супроводження боротьби з організованою злочинністю доцільно створити міжвідомчу аналітичну групу щодо аналізу стану, структури й тенденцій організованої злочинності, факторів, що її детермінують, особливостей поширення в регіонах країни, визначення економічного підґрунтя. За результатами її роботи необхідно готувати щорічні аналітичні звіти з науковим прогнозом розвитку криміногенної ситуації, зокрема у пріоритетних галузях економіки.

Ефективність протидії організованій економічній злочинності, поряд з іншим, залежить також від належного рівня професійної компетентності працівників правоохоронних органів, опанування сучасних методів виявлення, розслідування та попередження злочинів. Для розроблення відповідних методик доцільно запровадити постійний моніторинг та узагальнення передового досвіду діяльності правоохоронних органів і судів на основі вивчення матеріалів кримінальних й оперативно-розшукових справ, проводити широкомасштабні соціологічні опитування, активно залучати до наукових досліджень досвідчених практичних працівників, а також експертів з різних галузей знань.

Вищевикладене вимагає не лише теоретичного осмислення, а й конкретного сутнісного аналізу та визначення напрямів розвитку кримінальних тенденцій в економіці, а також формування на цій основі методологічних засад протидії організованій злочинності в окремих її сферах (галузях). Вивчення загальних тенденцій надасть можливість дослідити специфічний механізм учинення окремих видів злочинів, поєднання яких у вигляді єдиної злочинної технології дасть змогу більш ґрунтовно описати їх кримінально-правові та кримінологічні ознаки, а також запропонувати ефективніші рекомендації для правоохоронних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шостко О. Ю. Протидія організованій злочинності в європейських країнах : [монографія] / Шостко О. Ю. – Х., 2009. – 400 с.
2. Лунеев В. В. Организованная преступность в России: осознание, истоки, тенденции / В. В. Лунеев // Государство и право. – 1996. – № 4. – С. 96–109.
3. Організована злочинність в Україні та країнах Європи : [посіб.] / за заг. ред. проф. О. М. Джужі. – К., 2007. – 248 с.
4. Яблоков Н. П. Некоторые криминалистические проблемы борьбы с организованной преступностью в сфере экономики /

Н. П. Яблоков // Изучение организованной преступности: российско-американский диалог. – М., 1997. – С. 168–174.

5. Гриб В. Г. Организованная преступность: различные подходы к ее пониманию / В. Г. Гриб, В. Д. Ларичев, А. И. Федотов // Государство и право. – 2000. – № 1. – С. 48–53.

6. Сорос Дж. Кризис мирового капитализма / Сорос Дж. – М., 1999. – 262 с.

7. Лукач І. В. Правове становище холдингових компаній : [монографія] / Лукач І. В. – К., 2008. – 239 с.

8. Логинов Е. Л. Криминальные операции в российских и зарубежных корпорациях : [учеб. пособие] / Логинов Е. Л. – М., 2005. – 304 с.